

**U**loga prošlosti jeste da nas gura napred, ne da nas vuče nadole, uverenje je kanadske književnice vijetnamskog porekla Kim Tui koja, pišući, istrajno pokušava da sećanja iskoristi kako bi izgradila i svoju sadašnjost, i svoju budućnost. Taj stav učvrstila je sopstvenom životnom pričom – rođena je 1968. u Sajgonu, u vreme čuvene *Tet ofanzive*, i kao desetogodišnja devojčica sa roditeljima i sa dva brata izbegla je u Kanadu gde, u Montrealu, i danas živi. Traumatično putovanje u ribarskom brodiću, potom boravak u izbegličkom logoru u Maleziji i konačni dolazak u Kanadu, opisala je u svom prvom romanu *Ru*, objavljenom 2009, kojim je odmah osvojila veliki broj književnih nagrada i priznanja. Od tada do danas, *Ru* je preveden na 29 svetskih jezika, između ostalih i na srpski – *Ru* je 2011. objavio beogradski *Clio*, a Kim Tui je bila već dvaput i gost svog izdavača u Beogradu.

Sećanja prožimaju i naredne knjige Kim Tui, takođe prevedene na srpski jezik: u izdanju *Clio* godinu dana kasnije izašla je i zbirka epistolarnih zapisa *A sada ti sa italijanskim piscem Paskalom Janovjakom*, a novosadska *Čarobna knjiga* objavila je roman *Man*.

Najnovije delo ove spisateljice, pod naslovom *Em*, nedavno se pojavilo u izdanju IK *Clio*, u prevodu Ljiljane Mirković sa francuskog jezika. Neobičnog naslova koji i u uvodu u roman, ali i u ovom intervjuu za *Novi magazin* Kim Tui objašnjava, *Em* je knjiga koja, kako kritika ocenjuje, iznijansirano i spontano otvara užasavajuću priču – rat, razočaranja koja ga prate i borbu za preživljavanje. Iskrenost i nepretencioznost, prirodnost kojom piše o tragedijama ljudi osnovna su obeležja uznemirujuće i opominjuće proze Kim Tui, koja je i zbog toga pre tri godine bila jedan od tri kandidata u najužem izboru za *Nobelovu nagradu za književnost*.

*Em* je roman koji govori o Vijetnamskom ratu i njegovim monstruoznim posledicama: autorka navodi činjenice od kojih čitaocu

# Licem u lice



▲ **KIMTUI:**  
Da nisam prošla kroz iskustvo izbeglice / imigranta, verovatno bih govorila samo jedan jezik, umesto tri, što znači da bi i moj horizont nužno bio uži, i moje razumevanje sveta mnogo manje slojevito

zastaje dah. Podsećanja radi: u ratu između SAD i Severnog i Južnog Vijetnama učestvovalo je 8.744.000 vojnih lica; 58.177 američkih vojnika je poginulo, 153.303 ranjeno; 1,5 miliona vojnih lica i dva miliona civila poginulo je u Severnom Vijetnamu; 255.000 vojnih lica i 430.000 civila poginulo je u Južnom Vijetnamu. I to nije sve: vijetnamsko nebo bojila je duga prelepim ali otrovnim bojama – 20 miliona galona (77,7 milijardi litara) herbicida iz nje je poprskalo više od četvrtine teritorije Vijetnama, a rezultat je tri miliona otrovanih ljudi i milion urođenih malformacija koje, kako Kim Tui tegobno-ironično kaže, potvrđuju ljudsku genijalnost! I

pita se zašto nijedan spisak ne nabraja siročad, udovice, propale snove, slomljena srca...

Kim Tui piše na francuskom jeziku, i dosad ima pravi buket nagrada i priznanja. Za *Ru* je dobila *RTL* za književnost 2010. na Sajmu knjiga u Parizu, a potom *Guvernerovu nagradu*, najveće kanadsko literarno priznanje. Roman *Em* bio je u širem izboru za literarne nagrade *Giler* i *Gran pri grada Montreala za književnost* za 2021. Na Sajmu knjiga u Frankfurtu pre nepuna dva meseca bila je u delegaciji pisaca iz Kanade, u okviru počasnog gostovanja te zemlje, a povodom prevoda *Em* na nemački jezik.

Svojim odgovorima u ovom intervjuu, i pored svega što je preži-



# e sa strahom

Popularna u Srbiji, kanadska književnica vijetnamskog porekla ima pravi buket nagrada i priznanja, a pre tri godine bila je i jedan od tri kandidata u najužem izboru za *Nobelovu nagradu za književnost*. U Srbiji je nedavno boravila drugi put, a za *Novi magazin* govori o sećanjima i emocijama, monstruoznosti rata...

Razgovarala: **Andelka Cvijić**

vela, Kim Tui koja dosledno veruje u bolje, dodaje posebno simpatičan začim – smajlije!

**Kad smo tačno pre deset godina razgovarale dok ste bili gost svog izdavača u Beogradu, rekli ste da je od naših sećanja nemoguće pobeći. Zato je važno da naučimo šta nam je sa njima činiti. Šta ste tokom ovih godina naučili?**

Naučila sam da i te kako zaboravljamo, da nova sećanja ponekada brišu ona stara. Takođe sam naučila da sećanjima ne treba verovati, i da su emocije jedino što ostaje. Možda se ne sećam tačno oblika i boje sobe, ali se odlično sećam spokojstva koje sam oseća-

la kada bih u njoj zaspala na onom starom kauču.

**Rekli ste i da istorija nikad neće pisati o suzama. Ali vi ste ta koja o suzama piše, a vaše knjige izazivaju suze kod čitalaca. Svejedno, čini mi se će jednog dana suze napisati istoriju sveta. Da li se slažete?**

Od trenutka kad smo se upoznale pre deset godina, toliko sam plakala zbog sve lepote koju sam sposobna da sve više i više sagledavam oko sebe, zbog svih emocija za koje nisam ni znala da ih posedujem; plakala sam zbog svog nepoznavanja svih tih stvari koje je trebalo da spoznam, i bolje upoznam. Ali i dalje samu sebe

disciplinujem – da pišem jedino kada, i gde mogu da delim lepotu – lepotu usred okrutnosti, prljavštine, suza. Lepotu čak iako je ona jedva slučajna tačkica u knjizi od 1.000 stranica.

**Naslov vaše prve knjige, *Ru*, znači potočić, ali metaforično to je potočić suza, bola i patnje na francuskom jeziku; na vijetnamskom, on znači uspavanka. Za novi roman, *Em*, izabrali ste takođe enigmatični naslov od jedne reči?**

*Em* je vrlo česta i poznata reč koju upotrebljavaju SVI Vijetnamci najmanje 1.000 puta dnevno! Ali glagol *aimer* (fr. *voleti, eme*, prim. AC) u zapovednom načinu *em* se retko čuje. Mislim da moramo sebe da podsećamo da je naša misija na zemlji ljubav, što je veoma zahtevni zadatak. Pokušavam da nas podsećam na istrajavanje u tom da volimo: *Aime!* – *Voli!*

**Očigledno je da vam se sviđa igra sa tajanstvenim značenjima u različitim jezicima?**

Volim reči zbog onoga što nose u sebi. One otkrivaju toliko mnogo o jednoj kulturi, ali i o svom vremenu, o svojoj geografiji, svojoj istoriji. *Camarade* u Kvebeku je drug iz razreda; u Vijetnamu i u bivšim komunističkim zemljama on je politika. *Nebinarno* je reč 21. veka, dok je *fenjerđžija* iz sasvim drugog vremenskog doba.

**Dobili ste niz vrlo značajnih književnih nagrada, i bili ste u najužem izboru za Nobelovu nagradu za književnost 2018. Kako se osećate kao jedan od najpoznatijih i najcenjenijih pisaca našeg vremena?**

Moja me majka često podseća da te nagrade znače da moram da radim još više da bih ih zaslužila. Istina je da ja iste ljude volim i dan pre, i dan posle nagrada... i iste heroje, iste prioritete, iste prijatelje. O nagradama razmišljam kao o mogućnostima koje mi se pružaju da, uz pomoć mikrofona, progovorim još snažnije u ime onih koji takvu mogućnost nijednom ne dobiju. Te me nagrade na prvom mestu i, pre svega, čine još odgovornijom



da budem onakav čovek kakav želim da budem.

**U vašim knjigama govorite o užasu i o besmislenosti ratnog razaranja, uništavanja života običnih ljudi koji ne mogu da se naviknu na nasilje i surovost, a i ne znaju kako bi... Kako uopšte mogu da nauče da ne mrze svoju sudbinu, i da vole svoje živote?**

Život je moćan upravo zbog toga. Sve do poslednjeg daha on odbija da nas izneveri. I uvek pronalazi način da nas nas uspravi, da nas natera da nastavimo još jedan kilometar...

**Strah i zebnja su dve psihološke kategorije. Strah je konkretan; zebnja je iscrpljujuća zbog očekivanja opasnosti... Kako se boriti protiv njih?**

Od svog detinjstva, ja sam se svega bojala. Onda mi je moja mama otkrila trik. Rekla je da je Strah nalik čudovištu. I da zato treba da mu se zaista približim, da mu se približim toliko da više celo čudovište ne mogu da vidim. Onda će mi pred očima biti samo njegovi parčići i komadići. Tako ga više neću prepoznati. I 99,9 odsto vremena čudovište baš nije čudovište. Tako ja pobeđujem strah. Danas je Strah za mene postao pokazatelj da treba da idem napred, jer on znači da ću da se probam u nečem novom, da ću iz toga nešto novo naučiti, da ću na ovaj ili onaj način sazreti, i ojačati.

Na isti se način odnosim i prema zebnji – tako što se gledamo lice u lice...

**Dolazak u novu sredinu na prvom mestu znači stvaranje novog identiteta, od jezika do društvenih veza. Da li to automatski znači odustajanje od starih?**

Nijedan od njih nisam napustila. Novi jezici, nove veze i poznanstva, nove navike, sve su to dodatni, novi slojevi, novi začini, nove boje koje je trebalo dodati. Sendvič od šunke i putera je odličan, ali ako dodate paradajz, salatu, korijander, kap soja sosa, paštetu... dobićete *banh mi*, koji je mnogo ukusniji.



**Danas je strah za mene postao pokazatelj da treba da idem napred jer on znači da ću da se probam u nečem novom, da ću iz toga nešto novo naučiti, da ću na ovaj ili onaj način sazreti i ojačati**

**Kako su vaše životno iskustvo izbeglištva, i izazovi adaptacije na novu kulturu uticali na vaš život?**

Tako što su obogatili moj život hiljadama slojeva. Prema rečima moje mame (ponovo) mi smo rođeni kao nebrušeni dijaman-ti. Svaka osoba koju upoznamo, svaki izazov sa kojim se suočimo, izglača jednu više stranu dijamenta. To ide samo po sebi, bez primedbi da je za to potreban veliki napor – u smislu padova i ustajanja – da se nova kultura prihvati. Ali na kraju svi postajemo bogatija verzija sebe samih. Jedan običan primer: da nisam prošla kroz iskustvo izbeglice / imigranta, verovatno bih govorila samo jedan jezik, umesto

tri, što znači da bi i moj horizont nužno bio uži, i moje razumevanje sveta mnogo manje slojevito.

**Da li je roman *Em* vaša najličnija knjiga? Na koji način autobiografski momenti tako duboko utiču na vašu književnost?**

Nisam od onih koji imaju veliku maštu. Sve što mogu da radim jeste da delim komadiće i deliće stvari i ljudi za koje smatram da su zanimljivi, lepi i da poseduju smisao. Moj je problem u tome što sve, i svi oni imaju svoju priču koja traži da bude ispričana – svaka je priča vredna, sve su izuzetne, sve su fascinantne. Kako izabrati?!?

**U Operaciji *Babylift* koja je jedna od strašnih tema u romanu *Em* hiljade beba iz Južnog Vijetnama prebačeno je avionima u SAD, Australiju, Francusku, Zapadnu Nemačku i Kanadu, gde su usvojene. Da li ste ikad sreli nekog ko je bio jedna od tih beba?**

Ima mnogo te dece koja pričaju svoje sudbine na internetu. Dakle, nisam morala nikoga od njih da lično upoznam.

**Vaše knjige su vrlo popularne i rado čitane u Srbiji, a Beograd ste posetili već dvaput. Da li planirate da dođete i treći put?**

Čekam poziv! Bila su to dva nezaboravna putovanja. I, kako bi Francuzi rekli: *nikad 2 bez 3*. ☺

